

Kirjasto 2030

Loppuraportti

T-111.5077 Sisällöntuotannon projektityö: Future / Media / Scenarios

28.6.2015

82045D Anssi Grekula

462017 Johannes Neumeier

412672 Susanna Peltonen

69921B Altti Rautalahti

Johdanto

Suomalaisen kirjastolaitoksen tavoitteena on tarjota väestölle yhtäläiset mahdollisuudet sivistykseen verovaroin. Tässä tehtävässään se on yksi maailman edistyksellisimmistä kirjastolaitoksista. Digitaalisen murroksen edetessä on koko kirjaston olemus kuitenkin ajateltava uudelleen vastaamaan lakisääteisiä tavoitteita uudessa toimintaympäristössä. Samalla on hahmoteltava, mikä on kirjastokäytössä olevien rakennusten rooli fyysisenä tilana tulevaisuuden Suomessa.

Suomen kirjastoverkosto koostuu yleisistä eli kunnallisista kirjastoista sekä yliopisto-, ammattikorkeakoulu-, oppilaitos- ja erikoiskirjastoista. Lisäksi Kansalliskirjasto tarjoaa palveluita kaikille kirjastoille ja vastaa kansallisesta julkaisuperinnöstä ja tieteellisistä kokoelmista. Kunnallisia kirjastoja tukee Helsingin kaupunginkirjasto, joka on vuodesta 1981 alkaen toiminut yleisten kirjastojen keskuskirjastona. Opetus- ja kulttuuriministeriö on säätänyt toiminta-alueet myös 18 maakuntakirjastolle, jotka tukevat alueensa kirjastopalveluja, esimerkiksi järjestämällä koulutustilaisuuksia.

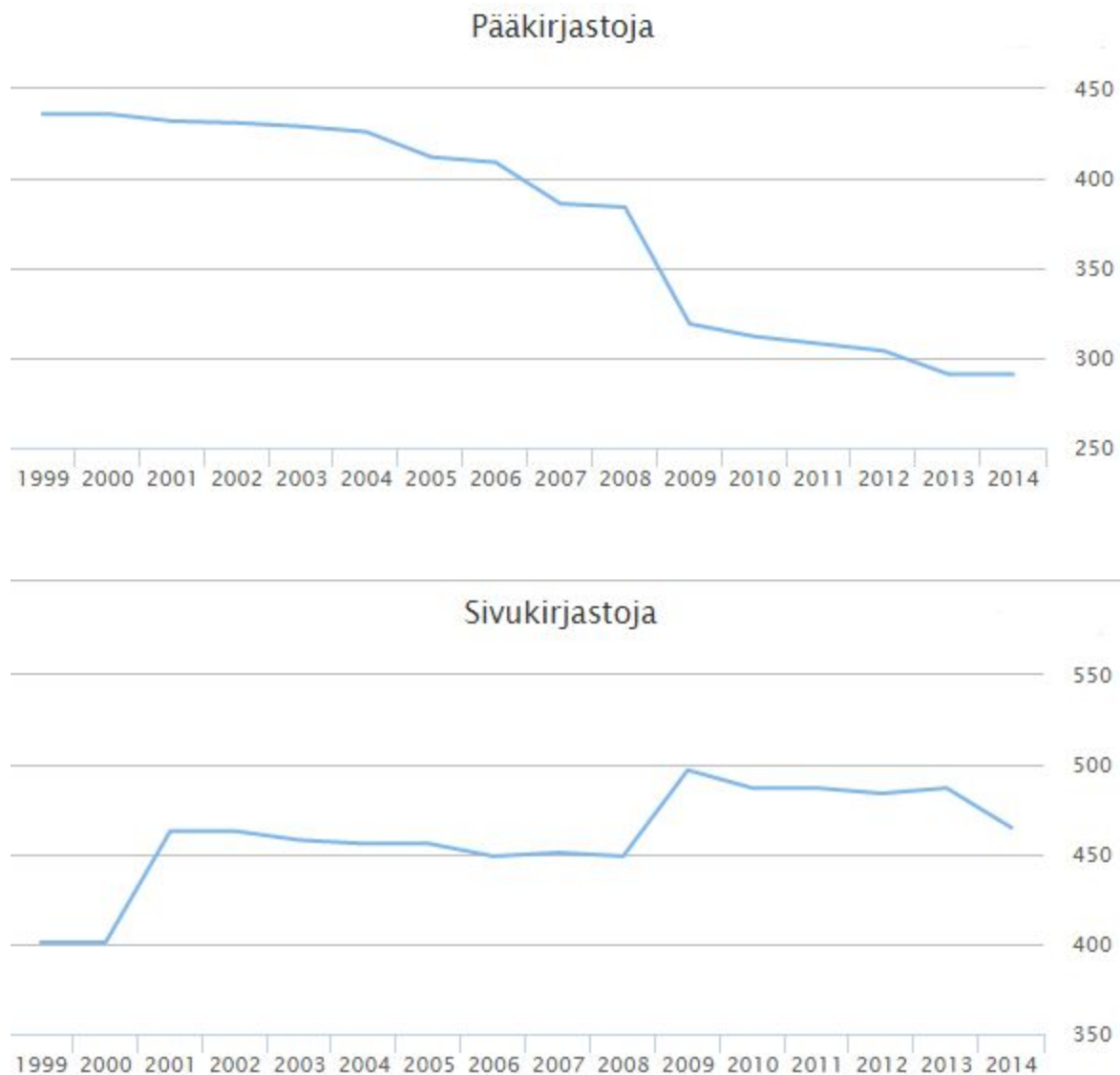
Tässä raportissa esitetään suomalaisen kirjastolaitoksen nykytila sekä lähitulevaisuuden kannalta relevantti tekninen, oikeudellinen ja sosiaalinen infrastruktuuri siihen kohdistuvine muutosvoimineen. Tämän jälkeen analysoidaan näiden voimien vaikutuksia ja suhteita kirjastotoimialaan. Raportin lopputuloksena

esitellään analyysin perusteella ja asiantuntijahaastatteluiden ryydittämänä laadittu skenaario kirjastosta vuonna 2030. Itse skenaario on toteutettu verkkopohjaisena multimediaesityksenä, joka on nähtävillä osoitteessa <http://kirjasto2030.herokuapp.com/>.

Nykytila

Suomessa toimii yksi maailman edistysellisimmistä ja kiitellyimmistä kirjastolaitoksista. Lakiin kirjatun maksuttoman kirjastopalvelun tavoitteena on muun muassa tarjota yhdenvertaisesti tietoa, kirjallisuutta ja taidetta, puoltaa demokratiaa ja tukea elinikäistä oppimista (Serola & Vakkari 2011). Tehtävänä on edistää paitsi “väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen” myös “virtuaalisten ja vuorovaikutteisten verkkopalvelujen ja niiden sivistyksellisten sisältöjen kehittymistä” (Kirjastolaki, 2 §).

Yleisten kirjastojen määrä on vähentynyt viime vuosina. Jos katsoo pidemmälle menneisyyteen, voidaan jo puhua kirjastojen määrän romahtamisesta (<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/taman-vuoksi-lahikirjastot-katoavat-suomalaiset-lainaavat-yha-vahemman/5178122>). Kunnat päättävät itse kirjastopalveluiden järjestämisestä, kirjastolain puitteissa. Säästöpaineeet ovat johtaneet kirjastoverkon harvenemiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö pohtii parhaillaan voitaisiinko kuntien vastuita keventää kirjastopalveluiden järjestäjänä (HS 3.6.2015). Pahimmillaan tämä voi johtaa kirjastopalveluiden merkittävään heikkenemiseen joissain kunnissa.

Lähde: <http://visualisointi.kirjastot.fi/tilastot/>

Yksi tapa luoda säästöjä on yhtenäistää kirjastopalveluiden tuottamista valtakunnallisella tasolla. Monet kunnat ovat toteuttaneet kirjastonsa verkkopalvelut yhdessä lähikuntien kanssa. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun HelMet-kirjastoon kuuluvat Helsingin, Espoon, Kauniaisten ja Vantaan kaupunginkirjastot. Vuonna 2014 avattu opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama valtakunnallinen kirjastot.fi-palvelu kokoaa yhteen kirjastojen käytössä olevat verkkopalvelut. Palvelun kautta voi myös ladata vapaasti tekijänoikeudesta vapautuneita e-kirjoja.

Suurin osa kirjastojen e-aineistosta on kuitenkin käytettävissä vain kirjastokortilla oman kirjaston kokoelmasta. Kirjastot ostavat e-aineistonsa erilaisten kaupallisten palveluiden kautta. Tämä asettaa kunnat epätasa-arvoiseen asemaan, koska kaikilla kunnilla ei ole varaa ostaa yhtä laajoja aineistoja asukkaidensa käyttöön.

Kansalaiset arvostavat kirjastoa

Kansalaisten keskuudessa kirjasto nähdään yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoajana ja oppimisen tukijana. (Serola & Vakkari 2011, 28). Kenties tämä johtuu siitä, että kirjojen ohella järjestettävä toiminta on pitkälti keskittynyt koulutuksiin ja kulttuuriin. Toisaalta ikääntyneemmille opetetaan laitteiden käyttöä, toisaalta järjestetään näyttelyitä ja tuetaan lasten lukemaan oppimista.

Vuoden 2011 mittauksissa kirjastoon oltiin lähes poikkeuksetta todella tyytyväisiä. Kirjasto sai enemmän kiitosta kuin mikään muu kunnan palvelu ja vielä internet-aikanakin moni vierailee siellä säännöllisesti. Vuonna 2010 melkein puolet väestöstä käytti kirjaston palveluja kuukausittain ja 81% ainakin kerran vuodessa. Erityisesti lapset, nuoret ja korkeakoulutetut naiset kävivät tiuhaan. (Serola & Vakkari 2011.)

Kirjat ovat yhä keskeisin syy sille, miksi ihmiset kirjastoon menevät. Palvelu koetaan niin luotettavaksi ja taloudelliseksi, etteivät ihmiset ainakaan vielä ole kaikonneet e-kirjojen maailmaan (Serola & Vakkari 2011, 45). Tämä tilanne voi kuitenkin muuttua lähivuosina. Moni kävijä oli jo vuonna 2010 raportoinut vähentäneensä kirjastossa käymistä (Serola & Vakkari 2011), ja pelkästään vuosien 2012 ja 2013 välillä käynnit tippuivat puolellatoista miljoonalla. Myös lainojen määrä oli laskenut selvästi. (Kirjaston tilastot 2012 & 2013.) Oheistoiminta, kuten kesäpelien vuokraaminen tai lukupiirien pitäminen, ei siis ainakaan toistaiseksi ole elvyttänyt kirjaston hiljalleen pienenevää asiakaskuntaa. Ihmisten vapaa-ajasta käydään armotonta kilpailua, ja uudet viihdemuodot ovat vähentäneet kirjojen kulutusta varsinkin nuorten keskuudessa

(http://yle.fi/uutiset/lukeminen_on_haviamassa_kilpailun_lasten_vapaa-ajasta/7349593)

Onkin selvää, että myös kirjastolaitoksen on muututtava lähivuosina, ehkä radikaalistikin. Monissa maissa kirjastot ovat kokeneet digitalisoitumisen ahdistavana

(Ershova & Hohlov 2012, 11). Toistaiseksi Suomen kirjastossa on kuitenkin panostettu hybridiajatukseen. Kirjaston avulla on esimerkiksi yritetty kuroa digitaalista kuilua umpeen ihmisten ja tiedon väliltä. (Serola & Vakkari 2011, 100.) Suomessa tietokoneita ei siis ole koettu pelkästään uhkana.

Täällä on myös pyritty alleviivaamaan asiantuntijuutta eli kuratoinnin merkitystä (Serola & Vakkari 2011, 100). Kirjastonhoitajia ei vielä ole täysin korvattu laitteilla, vaikka harvempi ehkä tukeutuu heidän asiantuntemukseensa.

Infrastrukturi ja muutosvoimat

Teknologinen toimintaympäristö

Digitaalinen disruptio on kohdannut ensiksi jakeluformaatit: VHS-nauhoista ja C-kaseteista siirryttiin DVD-elokuvaan ja CD-levyihin. Lopulta musiikkiaineistojen jakelu koki murroksen: ensin tulivat laittomat latauspalvelut, sitten lailliset markkinapaikat, etunenässä Apple iTunes ja myöhemmin suoratoistopalvelut kuten Spotify ja uusimpana Apple Music. Nykyään lähes kaikki julkaistu musiikki on kuunneltavissa vapaasti, joko mainosrahoitteisesti tai kuukausimaksulla.

Myös kirjalliset teokset ovat kovaa vauhtia digitalisoitumassa. Murros on vasta aluillaan, mutta esimerkiksi pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastoissa kehitys on jo havaittu. Viime vuonna e-kirjojen lainausmäärät kaksinkertaistuivat edellisvuoteen verrattuna

(http://www.helmet.fi/fi-FI/Ekirjasto/Juttuja_ekirjastosta/Kotimaisia_ekirjoja_lainataan_ahkerasti). Myös e-kirjojen myynti on kokenut erittäin voimakasta kasvua

(<http://www.taloussanommat.fi/tietoliikenne/2015/01/30/elisa-e-kirjojen-myynti-kaksinkertaistui/20151303/12>). Kustantajat pohtivat tällä hetkellä ankarasti asemaansa uudessa toimintaympäristössä. Suomen merkittävimmät kustantajat ovat nykyään myös merkittävimmät kirjojen myyjät

(<http://suomenkuvalehti.fi/kirjailijanpaivakirja/bonnier-ostaa-akateemisen-kustantajakirjakauppiuuden-uusi-aika/?shared=372-76a96d59-999>).

Rajattoman jakelun mahdollistava tekniikka vaatii toimiakseen ympäristön, jossa se hyödyttää kaikkia osapuolia, myös sisällöntuottajia, kuten kirjailijoita. Tämän takia

vapaassa jakelussa on ainoastaan jo tekijänoikeudesta vapautuneita e-kirjoja. Jo nyt alalla toimii kuitenkin useita yrityksiä, jotka tarjoavat kirjastojen käyttöön omia e-kirjakokoelmiaan. Suomessa kirjastojen keskuudessa näistä suosituin on Ellibs (<http://www.ellibs.com/fi/kirjastoille>), joka myy yksittäisiä e-kirjoja kuluttajille, sekä tarjoaa laajoja e-aineistoja kirjastoille ja yrityksille.

Nykyisin kirjastot siis ostavat asiakkailleen käyttöoikeuden kaupallisten toimijoiden palveluihin. Tulevaisuudessa kirjasto aikoo panostaa omaan valtakunnalliseen kirjastot.fi-palveluunsa, johon se tulee keräämään aineistoja kaupallisilta ja ei-kaupallisilta toimijoilta.

Kirjasto on tällä hetkellä aktiivisesti mukana digitaalisessa kehityksessä myös muiden palveluidensa osalta. Varsinkin pääkaupunkiseudulla kirjasto tarjoaa asiakkaidensa käyttöön erilaisia laitteita kuten 3d-printtereitä, lainausautomaatteja, tietokoneita, sekä opetusta näiden käyttöön. Teknologia ja digitalisaatio onkin nostettu esille monessa kohdassa yleisten kirjastojen strategiaa (<http://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/Ykn-strategia-kirjastoversio-fin.pdf>).

Oikeudellinen toimintaympäristö

Oikeudellisesta näkökulmasta keskeinen infrastruktuuri kirjastoalalla liittyy tekijänoikeuskysymyksiin. Tekijänoikeuslaissa on määritelty miten teoksia saa levittää ja miten lainauskorvaukset määräytyvät. Digitalisaation paine on niin kova, että muutoksia voi tapahtua piankin. Nykylainsäädännössä esimerkiksi "tietokoneella luettavassa muodossa olevia tietokoneohjelmia" koskee osittain eri säädökset kuin kirjallisia teoksia. (Tekijänoikeuslaki, 19 §, 20 §) Miten e-kirjat nähdään lain silmissä on vielä osittain avoin kysymys. Jos teoksen julkaisija lisää e-kirjaan vaikkapa interaktiivisen osion, voi hän ainakin teoriassa kutsua teostaan tietokoneohjelmaksi, jolloin siihen sovelletaan eri tekijänoikeuslakeja kuin kirjoihin.

Myös kirjastolaki antaa omat kehyksensä kirjasto- ja tietopalveluiden hahmottamiseen. Lain mukaan kunnan tulee tarjota asukkailleen maksuttomia kirjastopalveluita, ja arvioida palveluidensa tasoa opetus- ja kulttuuriministeriön päätösten mukaisesti (Kirjastolaki, 5 §, 6 §). Opetus- ja kulttuuriministeriö on kaavaillut

muutoksia kirjastolakiin. Ministeriössä pohditaan parhaillaan mikä kuntien vastuu kirjastopalveluiden tuottajana tulee tulevaisuudessa olemaan. (HS 3.6.2015)

Kirjastolaitoksella on paljon yhteistä elinikäisen oppimisen, koulutuksen ja sivistyksen alueella Yleisradion ja koululaitoksen kanssa. Yle tuottaa valtavat määrät monenlaista mediasisältöä samoin tavoittein kuin kirjasto sisältöjä kuratoi, kanavoi ja jakelee.

Kirjaston digitalisoituessa käytännön rajanveto Yleen hämärtynee entisestään. Lisäksi koululaitos ahkerana sisällön kuluttajana voinee jatkossa hyödyntää sekä Yleisradion että julkisen kirjaston palveluita paremmin osana opetusta jo 1960-luvulla lanseeratun Koulu-tv:n tavoin. Näiden kolmen valtiollisen sivistyslaitoksen lainsäädännöllisestä lähentämisestä saatetaan tulevaisuudessa hakea synergiaetuja.

Sosiaalinen toimintaympäristö

Kirjastot eivät toimi kuplassa, muusta yhteiskunnasta erillään. Sen sijaan niiden tulisi olla osa tiedon infrastruktuuria (Ershova & Hohlov 2012, 12). Tiedon toimintaympäristö on viime vuosina muuttunut rajusti hakukoneiden syrjäytettyä tietokirjat, mutta teknologia ei ole ainoa muutosvoima. Myös sosiaalinen ympäristö muuttuu.

Sähköisten palveluiden lisäksi kirjasto on fyysinen tila. Mikä on tämän tilan tehtävä, jos kirjahyllyt mahtuvat tietokoneen näytölle? Helsingin tulevasta keskuskirjastosta suunnitellaan julkista tilaa, jonka toiminnallisuuksiin ja merkityksiin kaupunkilaiset pääsevät aktiivisesti vaikuttamaan

(<http://keskustakirjasto.fi/kaupunkilaisten-aani-osallistava-suunnittelu/>). Kirjojen tarjoamisen ohella tila tulee mahdollistamaan monenlaisia kulttuuritapahtumia ja ainakin suunnitelmissa on luoda tila joka toimii myös ei-kaupallisena kohtaamispaikkana. Onko kirjaston tehtävä tulevaisuudessa toimia kaupungintalona, jonne kaupunkilaiset tulevat tapaamaan ystäviään, rentoutumaan, lukemaan, kuuntelemaan musiikkia ja tekemään etätöitään?

Kirjastotilat voivat jatkossa tarjota sellaisia palveluita ja laitteita kaupunkilaisten käyttöön, joista emme edes osaa unelmoida. Helsingin keskustasta, Lasipalatsista, löytyy jo nyt kirjaston toimipiste, jossa kaupunkilaiset saavat vapaasti käyttää esimerkiksi 3D-tulostinta, 3D-skanneria, 3D-jyrsintä, vinyylileikkuria ja lämpöprässää

(<http://www.kaupunkiverstas.fi/>). Paikalla on myös opastusta muun muassa kuvankäsittelyyn ja videoeditointiin. Ehkä jossain tulevaisuudessa syntyy sukupolvi, joka ihmettelee mistä kirjaston nimi tulee. Floridassa avattiin jo itseään kirjastoksi tituleeraava tila, jossa ei ole yhtäkään kirjaa hyllyssä (<http://www.reuters.com/article/2014/08/25/us-usa-florida-library-idUSKBN0GP0W620140825>).

Helsingin lisäksi on syytä pohtia muun Suomen kehitystä. Onko palveluiden sähköistyminen riittävä syy lakkauttaa syrjäseutujen toimipisteet? Toisaalta voidaan miettiä voiko kulkuyhteyksien paraneminen ja etätyömahdollisuuksien lisääntyminen johtaa tilanteeseen, jossa muuttoliikkeet eivät viekään väestöä kasvukeskuksiin, vaan takaisin kaupungeista maaseudulle. Pikajuna vuonna 2030 Seinäjoelta Helsinkiin, matka-aika 90 minuuttia.

Se mihin kirjastorakennuksia tullaan tulevaisuudessa sijoittamaan on poliittinen päätös. Ikääntyvässä Suomessa poliittista voimaa tulee enenevässä määrin käyttämään yli 65-vuotiaat, joita ennustetaan vuonna 2030 olevan yli 1,5 miljoonaa (http://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-03-12_001.html?s=0). Jää nähtäväksi mikä on vuonna 2030 Suomen suurimman puolueen, Eläkeläisten puolueen (ElPu, ent. Keskusta), kanta kirjastopalveluiden merkityksestä. Onko tulevaisuuden vanhuskin jo niin harjaantunut verkkopalveluiden käyttäjä, että kirjastotoimipisteiden karsiminen jatkuu tulevinakin vuosikymmeninä?

Omistajuudesta jakamistalouteen

Viimeisen viiden vuoden sisällä Suomeen on noussut erilaisia varastoyrityksiä, joiden tiloihin pienissä kaupunkiasunnoissaan asuvat ihmiset ulkoistavat omaisuuttaan. Mediat ovat pauhanneet himohamstraajista ja pakkomielleisistä keräilijöistä ja internet on tehnyt ostamisesta niin helppoa, ettei tarvitse lähteä kotoa. Toisille vaatteista on tullut kertakäyttötavaraa, vaikka suuri osa suomalaisistakin omistaa niitä niin paljon, ettei tarvitsisi enää ikinä käydä ostoksilla.

Toisaalta varsinkin kaupunkialueilla on nähtävissä myös toisen suuntaista kehitystä. Sohvasurffauksen suosio on kasvussa, moni nuori asuu yhteisessä asunnossa, ei yksiössä, ja oman auton sijaan voikin vuokrata taloyhtiön kaaraa. Ihmiset jakavat

apua toisilleen ja vaihtavat tavaroita. Verkkoon on syntynyt vaihdantasivustoja, kuten Sharetribe, joissa ei makseta rahalla, vaan esimerkiksi omalla osaamisella tai lainattavalla omaisuudella – verottajakin on jo kiinnostunut, osittain myös huolestunut ilmiöstä.

Moni on myös sitä mieltä, että ilmiö ei ole katoamassa vaan kasvattamassa suosiotaan. “Tulevaisuuden ostoksilla käynti on lainaamista”, ehdottaa Adam Werbach, innokas jakamistalouden puolestapuhuja

(<http://www.triplepundit.com/special/rise-of-the-sharing-economy/adam-werbach-yerdlle-sharing-economy/>), eikä hän ole ainoa. Maailmalla on tällä hetkellä olemassa lukuisia sovelluksia, sivustoja ja yhteisöjä, joissa vaihdetaan vaatteita, neuvoja ja aikaa ja myös moni tutkija on viime aikoina kiinnostunut aiheesta.

Jakamistalous tuo mielenkiintoisia ulottuvuuksia myös kirjastotoimintaan. Jos omistamisen tarve vähenee, kasvaako kirjaston suosio? Jo nyt pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastoista on lainattavissa kattava määrä erilaisia käyttöesineitä kuormapolkupyöristä työkaluihin

(http://haku.helmet.fi/iii/encore/search/C_S%28esine%20-taiteilijakirja%29%20f%3AqFf%3Afacetmediatype%3Aq%3Aq%3AEsine%3A%3A_Orightresult_U_X0?lang=fin&suite=cobalt). Lisäksi kirjasto tekee yhteistyötä kotimaisen tavaroiden lainauspalvelun,

Kuinoman (<http://www.kuinoma.fi/>), kanssa

(http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Lainattavat_esineet).

Teesit

- 1. Kirjaston aineistot digitalisoituvat. Kaikki aineisto on tulevaisuudessa saatavilla valtakunnallisesti digitaalisessa muodossa ja vain osasta säilytetään myös fyysisiä kopioita.*
- 2. Kirjastolain henki säilyy ennallaan. Kaikille yhtäläinen mahdollisuus sivistykseen pääasiassa maksuttomin palveluin.*
- 3. Kirjastorakennus ottaa jakamistaloudessa paikkansa tiedon ja taitojen jakamisen keskuksena, työpajana ja kohtaamispaikkana.*
- 4. Yli 65-vuotiaiden ikäryhmä tulee olemaan merkittävä poliittinen voima, joka vaikuttaa myös kirjaston tulevaisuuteen.*

Lähteet

Haastattelut:

Olli Pitkänen, Research Director at [IPR University Center](#)

Matti Tolvanen, Palvelupäällikkö, Helsingin kaupunginkirjasto

Virva Nousiainen-Hiiri, Toimistopäällikkö, Helsingin kaupunginkirjasto

Jukka Tammilehto, Avainasiakaspäällikkö, BTJ Finland Oy (Yritys, joka tarjoaa palveluja yleisille kirjastoille)

5g-verkko:

[http://yle.fi/uutiset/tulevaisuuden 5g-verkko tulee mullistamaan langattoman tiedonsiirron/7876044](http://yle.fi/uutiset/tulevaisuuden_5g-verkko_tulee_mullistamaan_langattoman_tiedonsiirron/7876044)

Ikärakenne:

http://tilastokeskus.fi/til/vaenn/2012/vaenn_2012_2012-09-28_kuv_003_fi.html

http://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-03-12_001.html?s=0

Itsensä työllistäjät:

http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yits_201400_2014_12305_net.pdf

http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/2014/uutinen_006_2014-02-13.html

Kirjastolaki 4.12.1998/904: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980904>

Tekijänoikeuslaki: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>

http://libereurope.eu/wp-content/uploads/liber_strategic_plan_2013-2015_final_version.pdf

Keskuskirjasto: <http://keskustakirjasto.fi/en/>

Pääkaupunkiseudun kirjastoverkko: <http://www.helmet.fi/fi-FI/Ekirjasto>

<http://www.kaupunkiverstas.fi/>

Muuttoliike Suomessa: <http://www.stat.fi/til/muutl/>

Ikääntyneiden asuminen:

[http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asuminen/Ikaantyneiden asuminen](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asuminen/Ikaantyneiden_asuminen)

Yleinen kirjasto kuntalaisten toimissa:

- Serola, Sami & Vakkari, Pentti (2011): Yleinen kirjasto kuntalaisten toimissa - Tutkimus kirjastojen hyödyistä kuntalaisten arkielämässä. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011:21.

Kirjaston tilastot: <http://tilastot.kirjastot.fi/fi-FI/tilastohaku.aspx>

Kirjastojen nykytila:

- Ershova, T.V. & Hohlov, Yuri E. (2012): Libraries in the Information Society. IFLA Publications.
- Seonglee, Kim (2012): The roles for knowledge professionals for knowledge management. Teoksessa: Ershova, T.V. & Hohlov, Yuri E. (2012): Libraries in the Information Society. IFLA Publications.
- Qihao, Miao (2012): To be or not to be: Public libraries and the global knowledge revolution. Teoksessa: Ershova, T.V. & Hohlov, Yuri E. (2012): Libraries in the Information Society. IFLA Publications.

Sharetribe: <http://www.theseus.fi/handle/10024/52925>

<http://www.suosittelija.fi>

Käyttäjäkyselyjä/-tutkimuksia:

[http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/koordinointi/kayttajakysely2013/Files/liitetiedosto2/Sektorin Yleiset kirjastot.pdf](http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/koordinointi/kayttajakysely2013/Files/liitetiedosto2/Sektorin_Yleiset_kirjastot.pdf)

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKM21.pdf?lang=fi>

Kuntien välisestä yhteistyöstä:

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/kulti/kirjasto/kirjastoyhttyo/Sivut/default.aspx>

Tilastotietoja: <http://tilastot.kirjastot.fi/>

EU: <http://www.eblida.org/about-eblida/strategy-and-annual-report.html>

Liber: <http://libereurope.eu/strategy/>

Kirjastot.fi toimintasuunnitelma 2015:

http://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/kirjastotfi_toimintasuunnitelma2015_hakemisto.pdf

Digitalisoitua aineistoa: <http://digi.kirjastot.fi/>

Kansalliskirjasto: <http://www.kansalliskirjasto.fi/>

Helsingin Sanomat, 3.6.2015, Ministeriö: "Varmasti jokin kirjastoissa muuttuu.

Tiedämme enemmän syksyllä", saatavilla:

<http://www.hs.fi/kulttuuri/a1433304652297?jako=6d9c523a1c2d80b77d5b0368d206ad39>

Talous Sanomat, 30.1.2015, Elisa: E-kirjojen myynti kaksinkertaistui, saatavilla:

<http://www.taloussanomat.fi/tietoliikenne/2015/01/30/elisa-e-kirjojen-myynti-kaksinkertaistui/20151303/12>

E-kirjapalveluita:

<http://helmet.lib.overdrive.com/>

<http://ekirjasto.kirjastot.fi/>

<https://www.ellibslibrary.com/collection>

<http://www.lonnrot.net/etext.html>

<http://runeberg.org/>

<http://www.kirjastot.fi/>

<https://openlibrary.org/>

<http://www.arkisto.fi/>

http://helsinkilib.naxosmusiclibrary.com/page.library_cardno.asp

<https://www.rbdigital.com/helsinki/indieflix>

http://www.bod.fi/e-pokkari.html?gclid=CN_HjJ7O9cUCFUXbcgodP3UAaA